

BÁGER GUSZTÁV: *Zongorahangoló*

SZÉPHALOM KÖNYVMŰHELY, 76 OLDAL.

A jelenkori magyar irodalom egyik legkülönösebb versvilágának megalkotója Báger Gusztáv. A kortárs líra unikális, delikát értékei között tartható számon életműve. Invenciózus, játékos szellem, aki mindig előnyben részesítette az eredetit a fáradt tradíciókkal szemben, ugyanakkor a legnemesebb, nívós nyelvi hagyományok, utak folytatója. Permanensen újraírta, kötetről kötetre átformálta régebbi verseit is, hogy rátaláljon az összetéveszthetetlenül saját, egyénített hangra, a *bágeri* attitűdre. Úgy tűnik, ez most megvan. Mintha kicserélték volna, ahogy Tandori Dezső írta róla.

Neve a közgazdasági szakmában elválaszthatatlan a rendszerváltozás sorsfordító pillanataitól, mindig a pozitív változások mellett teszi le a voksát, ugyanúgy, mint az irodalmi közéletben is. A korrupcióról nemcsak könyve jelent meg, hanem nemzetközi konferenciákon is előad ebben a tárgyban. Jelenleg is az Állami Számvevőszék tanácsadója. A monetáris tanács tagja. Semmi szélsőség nem érintette meg, maradt az úgynevezett középen – ezt a centrális tárgyilagosságot, szakmaiságot markánsan képviseli.

Hogyan indult költői pályája? Tandori Dezső javaslatára elvitte Géher Istvának verseit. Géher rögtön, 1996-ban beajánlotta a jó nevű Cserépfalvi Kiadónak, és abban az évben megjelent első könyve, az *Örök párbeszéd*. Ekkor már túl volt a hatvanon. Persze, a Kádár-rendszerben is írt, csak nem publikált. Ismerte Káldi Jánost, aki földije volt, Bella Istvánt, Simon Istvánt, Juhász Ferencet, egy asztaltársaságba járt velük, sok fogást ebben a körben sajátított el, a kibontakozás azonban mégis váratott magára. Mivel a közgazdaságtan elméleti szaklapjaiban közölte tanulmányait, furcsának hatott volna, ha pályája csúcán előáll néhány szerelmes szonettel. Talán. A vele készült interjúkból erre lehet következtetni.

Az első kötet után viszont, elég sűrűn, eleinte kétévente, majd az utóbbi időszakban évente jelentkezett kötettel. Mivel a Cserépfalvi megszűnt, több könyve a Tevannál látott napvilágot (*Tűnő ajtók; Iker képek; Magánterem*), majd a Tevan megszűnte után egy a Tiszatáj gondozásában (*A tükör éle*), illetve legutóbbi műveinek kiadója a Széphalom Könyvműhely (*Mindent begombolsz; Mégis, mégse*). Istenes verseit pedig az Új Ember publikálta tavaly (*Magasság, mélység*).

Hetvennyolc évesen mégsem az őszikéit írja, hanem, némi túlzással, a zseniéit. Tizenegy verseskötettel – plusz egy német és egy francia nyelvű válogatással – a háta mögött különleges helyet foglal el jelenkori líránk palettáján. Most kezdik felfedezni itthon, bár ezt nagyon lassan, szinte burkoltan teszik az erre illetékesek. Kabdebó Lóránt, Tandori Dezső, Hubay Miklós, Petőcz András írt róla az utóbbi években mérvadó kritikákat. E sorok írója pedig 2007-ben jelentette meg esszékönyvét Bágerről *Madarak, puha gépek* címmel a Tiszatáj Kiadónál.

A kanonizálási gépezet természeténél fogva lassabban reagál a közszerepléstől tartózkodó alkotókra, mint a televíziós műsorok celebjeinek performanszaira. Báger visszahúzódkó alkatával, de gazdag verstermésével mégis kivívta a folyóiratok figyelmét, egyre több mértékadó fórumon találhatjuk meg opusait.

Ahogy az örömet kiváltó élményből vagy látványból létrejön a vers, a gondolatokon át beárad a valóság, az olvasó is részese lesz a történésnek, a szövegnek. Akár durvább vagy finomabb anyagból van a szavakból szőtt fátyol, minden újraolvasásnál áttűnik-áttetszik anyagán a világ. De a sűrítés textúrája, finomsága is érdekes eleme a műnek, hiszen ez a médium, amin keresztül megérthető a mű. Az olvasási normák lassan változnak. A megértés viszont a világ teremtése óta ugyanaz. S Báger erre teszi a hangsúlyt. Akármennyire mély a gondolkodásmódja, a szavai világosak, tiszták.

Az online mód mindennapi tapasztalatává vált a versszeretőknek is. A papír formátum viszont maradt a régi, jó tradíció szerinti, tekintélyt érdemlő, kompakt tárgy, amit szeretünk kézbe venni s vinni. Ilyen szerethető kötet a Báger Gusztáv. Bár most, eddigi félhosszú és nagyobb lélegzetű verseit hátrahagyva, a rövidebbeket gyűjtötte egybe egy kis, vékonyka, de annál szebb kivitelű könyvecskébe, a minőség annál koncentráltabb, töményebb.

Három ciklusból áll a *Zongorahangoló*. Az elsőben (*Mágia*) a költői én viaskodik a nyelvvel és a világgal, a második rész (*Azúr*) az emóciók traktátusa, a harmadik ciklus (*Kharisz*) az ontológiai, lét-tani elmélkedések organikus egybeforrasztása. De a könyv nyitóverse külön áll (*Andante*), amelyben a címadó, zongorahangolós szituációt bontja ízekre a beszélő, meséli el a szomszédval történt szóváltást. A jóindulatú hangszerész, aki már nem bírja hallgatni szomszédja hamis játékát, bekopogtat a szomszédjához, hogy feljavítsa a leeresztett húrokat. Végül egy, mind a kettejük számára hasznos dialógus veszi kezdetét, amelynek a konklúziója, hogy csak az tudja meghallani a művek fontos üzenetét, akinek van füle a hallásra.

S ez persze a *Jelenések* apokalipszisé is bevonja a kontextusba. „Akinek van füle a hallásra, hallja, mit mond a Szellem a Gyülekezetnek.” De Daniel Mason regényére is reflektál (*A zongorahangoló*), melynek főszereplője Edgar Drake azért utazott Londonból Burmába, hogy felhangoljon egy Erard zongorát. Majd a katonai bázis őrnagya, aki megbízta ezzel a feladattal, olyan hatással lesz a zongorahangolóra, hogy az a maradás mellett dönt. Elbűvöli a nyers, de varázslatos táj és a természet frenetikus ereje. Persze, beugrik a zongorahangolóról készült mozifilm is, Jil Robertson rendezése. A vers kitűnően mozgósítja az asszociációkat. Félmondatok, nüánsnyi mozzanatok jelzik, otthon van ebben a szövegvilágban.

A könyv első darabja rögtön megállítja az olvasót, és fontos igazságokon rágódhat, aki rezonál. „Az összhang a zene kvintesszenciája” – fontos, világképi megállapítás. Amivel persze nem mindenki fog egyetérteni, még akkor sem, ha ez kézenfekvő volt a teremtés kezdetén. Hisz ma épp a disszonanciák világát éljük. Itt olvasható a kötet legszebb mondata: „A hangzó fény időt teremt.” Szóval, ha van jó kötetnyitó vers, ez az.

Az első ciklusból a *Mágia*, ami a ciklus címe is, emelkedik ki: „Hangokat nyomkodunk a csendbe / gyurmába gyöngyöket / hangok álmok és szavak / a túlhan hírnökei ők / csönd teremti a hangot / láthatatlan a látványt.” A *Mátrix*, a *Spirál* még a két legfrekvenciáltabb darab. De a *Napló* egyetlen sorától jobb lesz az ember napja. „Jó volna átműteni a múltat.” Igen, vissza kéne bizonyos eseményeket gyömöszölni a nem-voltba.

A második részben a haikuk a legemlékezetesebbek. A *Csiga* például két haikuból tevődik össze. Zseniális szerkezetben működnek a jó mondatok. „Fő a biztonság. / Lassan begyűri magát / gömb-dobozába. // Csillogó nyála / tekerdő ezüst ösvény. / Magához vezet.” De a *Tavaszi hóban* a „mocorgó vattahalmok” vagy a *Rejtvényben* a hulló magokat álmodó lány szintén telitalálatok, amelyek sokáig elgondolkodtatják a befogadót.

A harmadik ciklusban a *Lélekmeder* nagyon tömény és szép. „Testünkéből ki lép az éj, / végig a járdán, / gyufát lobbant, / halkan dudorász. // Hová megy, aki él? / Bach muzsikája átmos, / Johann Sebastian ereje / hullámszik, mint az Egek. / Félálomban hallani.”

De a *Tavaszi*, az *Angyalszárny*, a *Mozi*, mind-mind átfogó jellegű, pontos és jól olvasható szövegek. A harmadik ciklus címe, a *Kharisz*, a kegyelem, a kiérdemeletlen kedvezés szava, ami a *Bibliában* a törvénnyel szemben kerül elő, például a Rómaiakhoz írt páli levélben. S arra utal itt is, hogy az érdemek – és a hibák – helyett az embert kell tekinteni, könyörülettel kell odafordulni embertársainkhoz, mert Isten is ezt tette. Nem a teljesítményt nézte, nem a cselekedetet, mert azok gonoszak voltak, hanem a „delikvens” megváltottságát, ami azt jelenti, hogy a bárány vére rajta volt. Ez a kharisz, a kegyelmi ajándék lány eleganciája, méltósága hatja át a harmadik ciklus munkáit. Sok darab az ima és a zsoltárok műfajait idézi (*Tékozló fiú*, *Praxis*).

Báger immár beérkezett, komoly költőnek minősül, kinek rangja és jelentősége kétségbevonhatatlan. Mindegy, hogy egyesek még a régi értetlenség felől közéletlik meg, a legmértékadóbb helyeken számolnak vele. Poeta doctus. Külön nyelve van. Amit mond, amit felfedez, azt tartós, érvényes világszemlélet szülte. Bágernek nem kellett eljutni a nyugatos impresszionizmustól és mívésségtől az avantgárd, szürrealista asszociációkon át a szürmodern, szenzibilis szójátékokig, mert ezeket már a kezdettől fogva felmutatta, beépítette költészetébe. Báger ambíciója a nyelv, a lírai megszólalás segítségével birtokba venni a létet, a világot. A létismeret és az önértés azután persze a szilárd költői identitást eredményezte. A versformák változatosságában nála megmutatkozik a formai zsonglőr alázata, hogy ízig-vérig mai költő, aki minden polgárpukkasztó gesztusa mellett is fenntartja a XX. század első fele modernségének komolyságát és fenségét, s verseiben a legfontosabb erkölcsi dilemmákat vázolja fel.

Egyidejűleg és egymást erősítve zajlik tehát Báger Gusztáv verseiben a mitológiai és a nyelvfilozófiai igazságok leltározása, újraírása, és ennek a munkának a szépsége a lírai szövegek ornamentikájában és architektúrájában rejlik. A beszédben, melyet folyamatosan egyfajta metafizikai kíváncsiság hajt. A reflexivitás és az ironia

a mostani kötetet még inkább áthatja, mint a korábbiakat (*Edzésterv; Mondtam-e?*), a szövegszerűség háttérbe szorul a versszerűség előnyére. Új út, amíg van ihlet és erő. És ez az attitűd, úgy tűnik, kifogyhatatlan tartalékokat rejt. Ahogy Tandori írta róla: Báger a modern klasszikusa. Így van. Sőt több. Egy megfiatalodott lélek, aki kibontotta a digitális kalamárist és használja a virtuális tintát. Igazán mai tollforgató.